

למעשה

הרב עובדיה דהן שליט"א

יו"ר המועצה הדתית אשדוד ורב בית הכנסת הניכי הישיבות – "בית יוסף" קרית פוניבו

"כי למחיה שלחני אלקים לפניכם" (בראשית מ"ה - ה')

אם נתבונן במהלך הפרשיות האחרונות נראה שיש דברים שנראים כמוותרים. לשם מה התורה מאריכה בספור מהלך העניינים של מכירת יוסף וכל מה שמסביב? תירץ על כך רבי אהרן לייב שטיינמן [הובא בספר ר' אהרן לייב] ואמר: התורה באה ללמדנו שכל המאורעות העוברים על האדם - גם אלה שנראים לו בתחילה לרעתו - הכל מסובב מן השמים להביא לו בסוף את הגאולה, כמו שרואים בפרשה אצל יוסף הצדיק, שכל שלב בפני עצמו נראה כרעה עבורו, וכאילו אין קשר בין מאורע למאורע, אך בסוף כל הקצוות נקשרים ומתברר שהכל היה לטובתו, שיהיה מלך ויגאל גם את בני משפחתו, ויפרנסם בשנות הרעב - כמו שכתוב "כי למחיה שלחני אלקים לפניכם".

"כדבר הזה מציינו גם במגילת אסתר: כבר אמר הגר"א מוילנא שבספור המגילה נראה כי אין קשר בין מאורע למאורע, אבל כשקוראים את הכל כתוב לפי הסדר, רואים שהכל מכוון מלמעלה להביא בסופו של דבר לישועה. וזו בעצם הסיבה שבחננוכה אין מגילה ואילו בפורים יש מגילה: בחנוכה היו ניסים גלויים, שכל אחד הבחין בהם והבין שהם ניסים, ואילו בפורים הניסים היו בהסתר, והיה צורך במגילה שתגולל את מהלך העניינים לפי סדר כדי שנתבונן ונכיר בניסים שנעשו.

את אותו דבר אפשר לראות גם בימינו אנו: הנה ה"חזון איש" ישב ולמד בוילנא בשקט ובשלוה, ולפתע החליט יום אחד לעלות לארץ, ללא כל סיבה נראית לעין, ולא הועילו כל הניסיונות להניאו מרצונו זה. בסופו של דבר החזון איש חיזק את כל הישוב החדש, ודאג להחזיר בציבור את קיום המצוות התלויות בארץ. הכל בזכותו. היום אנו יודעים איזה חסד עשה עמנו הקדוש ברוך הוא בעלייתו של החזון איש לארץ.

"אותו דבר היה עם המהרי"ל דיסקין זצ"ל, שהיה רבה של בריסק. משמים גלגלו שסכום כסף שהופקד בידו נגנב וחשדו בו שידו במעל וכך הוצרך לברוח, והגיע לארץ מבלי שידע מה היה ואם תהיה לו משהכלשהי ואחר כך ראו משמים שנשלח לחיזוק הישוב הישן בירושלים. "בשולי הדברים נוסף, כי אותו הדבר ניתן לומר על ר' אהרן לייב זצ"ל משמים נתנו בליבו להגר מבריסק לשוויץ, יחד עם ידידו רבי משה סולובייצ'יק זצ"ל, והנה בסופו של דבר הנשארים בבריסק הוכחדו בשואה הנוראה, ואת רבינו וידידו הותיר הקדוש ברוך הוא כמגדלור לשארית הפליטה. רבי משה סולובייצ'יק היה בשעתו תלפיות ואבן שואבת לכל שרידי יהדות אירופה, ואילו רבינו עלה ארצה, וזכה להפריח את עולם התורה ולהיות לנו לעיניים לאורך ימים טובים. (מדשן ביתך)

מאמר מרכזי הרב פנחס זרביב

למה הוציא יוסף את כל הנוכחים מעליו

מעשה נפלא על חכמתו של הרב דב פלאי שלא לביש בחור

"ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו" (מה, א)

פרש"י: "לא היה יכול לסבול שיהיו מצרים נצבים עליו ושומעין שאחיו מתביישין בהודעו להם". ובמדרש רבה (צג, ט): א"ר חמא בר חנינא לא עשה יוסף כשורה, שאילו בעט בו אחד מהם מיד מת.

מעיר הגרי"ל חסמון זצ"ל בספרו "אור יהל" (ח"ג הובא בילקוט לקח טוב) שלדברי רחב"ח היה מקום לחשוש שמא יהרגו אותו אחיו, ובכל זאת הכניס יוסף את עצמו בסכנה, ובלבד שלא יתביישו אחיו בפני המצרים. וכן מציינו מפורש בתנחומא כאן: "ארשב"נ לסכנה גדולה ירד יוסף, שאם הרגוהו אחיו אין בריה בעולם מכירו. ולמה אמר: "הוציאו כל איש מעליו"? אלא כך אמר יוסף בלבו מוטב שאהרג ולא אבייש את אחי בפני המצרים"

יוסף הצדיק שכל תקוות חייו בשעה זו היא שאביו עוד יספיק לראותו, עומד בנסיון גדול ואינו מתוודע אל אחיו במשך כל הזמן כדי שיתכפר להם עונם. כת ההתאפקות שעמד לו במשך תקופה כה ארוכה נוטש אותו, לפי דברי חז"ל במדרש רבה, ברגע שהוא שומע מיהודה על צערו של אביו. ולפיכך, למרות שלפי חשבוננו עדיין לא הגיע הזמן להתגלות מ"מ צערו של אבא מכריע את הכף. אז מגיע הוא לתקוותו הנכספת: תוודע אל אחיו ואח"כ יוכל להיראות אל אביו. והנה, במקום להתפרץ ולזעוק "אני יוסף", הוא מצווה קודם כל יהוציאו כל איש מעליו. לא, גם ברגע נעלה זה אין יכול יוסף לסבול שאחיו יתביישו בפני המצרים.

ומכאן מגיעים אנו לשני מעלותיו הגדולות, של יוסף הצדיק, כפי שנתגלו בפגישתו המרגשת עם אחיו.

המשך בעמוד הבא

חדש ניתן לשמוע את שיעורי הרב פנחס זרביב שליט"א בקול הלשון 0722741111

המשך מעמוד קודם

ראשית כל העמיד את עצמו בסכנת מיתה. הוא ידע וחשש שמא יהרגוהו אחיו. בכל זאת חישב ומצא כי מוטב לו לאבד את הכל ברגע האחרון, לגרום שכעת אחיו ירצחוהו ממש ושוב לא תהא להם תקומה. ואז כמובן תיבצר ממנו האפשרות לפגוש את יעקב אביו. שירד אבל שאולה ויחשך עליו עולם ומלואו, עד עולם. במקרה כזה גם יחרב עם היסוד כל בנין יגיעתם של אברהם יצחק ויעקב בכל ימי חייהם.

כל זה נוח היה ליוסף יותר מאשר לבייש את אחיו בפני המצרים.

ויש להוסיף על זה סיפור נפלא שסופר על הרב דב פלאי זצ"ל (ספר והוא פלאי עמ' שכח) עוד מעשה מופלא, המגלה בפנינו את חכמתו ותבונתו הרבה במידת החסד, בעזרה עצומה מתוך חוכמה מיוחדת – ממש "משכיל אל דל", וכל זאת, מכח האהבה והדאגה העצומה שלו לכל אחד ואחד, ומתוך המידות טובות, שהיו מושרשות עמוק בנפשו ובגופו.

בחור אחד נקלע למצוקה חברתית קשה ביותר, וזאת עקב שחשדו בו, משום מה, שהלך לצוות והלשין על כמה בחורים על דברים שנאסרו לעשות בישיבה, חוץ מזה, הבחור הזה היה חריף בלשונו, ומטבעם של דברים, בחורים היו נפגעים ממנו מדי פעם, הדבר גרם לכך שרוב השיעור החליט לא לדבר יותר עם בחור זה, ולהימנע מקשר איתו בכל צורה שהיא.

הבחור נכנס למשבר נורא ולמצוקה גדולה שכמובן א"א לתאר כלל. ר' דב, האבא, שראה כזה דבר הוא לא יכל לשבת מן הצד ולתת למצב הזה להישאר ככה, הוא ניגש לאותו בחור ואמר לו שרוצה לדבר עמו, אך הבחור לא רצה, ובצדק. כי מאז מה שאירע, בכל פעם שדיבר עם אחד מאנשי הצוות ביחידות, מיד כבר אמרו עליו שהוא כעת מלשין, והמצב היה נורא, משום כך פחד הבחור פחד מוות לנפשו (ללא שום גוזמא) שמא אחד מן הבחורים יראה או יתוודע לו על דבר שיחתו עם רבנו זצוק"ל ומי יודע מה תהיה רבה הרעה שתבא אליו. עוד חשש הבחור, כי ר' דוב יוכיחו על מעשיו (שבט מוסר) מה שנפשית הבחור לא היה מסוגל (ולכן העדיף לוותר על השיחה עם ר' דוב על העניין הזה. ובאותה תקופה, כאשר הבחור הסתובב במפח נפש ואף כמה ימים לא הגיע לישיבה, גמרנו בסיעתא דשמיא ללמוד פרק 'המניח', וכמובן, כולם ישבו ועמלו למבחן על כל הפרק שהיה אמור להיערך בסוף שבוע.

ביום חמישי הודיע רבנו זצוק"ל שהמבחן הפעם יתקיים ביחידות, אחד אחד, דבר שגרם לרבנו בזבוז זמן של שעות רבות ולכאור' היה ללא כל מטרה, לבחורים זה לא עזר מדי הרבה) בפרט שלא ידעו על כך מקודם ולא התכוננו, (ורבתה התמיהה לשם מה היה שווה את כל הזבוז זמן הזה. אף אחד לא ידע) בשעתו (חוץ מאחד...

לר' דוב היתה מטרה אחרת לגמרי. כשאותו בחור נכנס למבחן כולו שבור ורצוץ, קם ר' דוב ממקומו, סגר את החלונות והוילונות, הושיבו בקצה החדר ואמר לו, דע לך כי כל מה שהמבחן נעשה בצורה כזו (שעל פניו נראה ללא מטרה כלל), הוא כדי שאני אוכל לדבר אתך ביחידות בלי שיעלה על דעת אף אחד שהלשנת על מישהו וכדו', וישב איתו שם זמן ממושך ועודדו ונתן לו עצות ורעיונות על כל פרט ושעל, ולא הזכיר מילה על מעשיו ולא הוכיחו אפ"י על דבר קטן ממה שעשה.

כמובן שהבחור יצא מרוגש, שמח ומחוזק מהדברים, ועלה ונתעלה עד שכיום הינו אחד מהבחורים הטובים ביותר בישיבה.

והדברים מבהילים, עד היכן אפשר להגיע עם מידות, עם חסד, עם אכפתיות, זה הפסגה של מידות, לקחת את הכשרון, את החכמה, לראות איך אפשר בכל טצדקי שהוא כדי להגיע למטרה הנכספת, שהשני ירגיש טוב ויהיה שמח. "עיני עיני ירדה מים" על האי שופרא דבלי בארעא. "הוכח תוכיח" - בשילוב מופלא של מח ולב, עוד מעשה שמראה את גודל הלב והמוח של רבינו זצוק"ל.

נלמד מכל הדברים הללו עד כמה חשוב שלא לביש את השני, ולעשות הכל בחכמה כדי שלא יתביש

למה שלח את יהודה להתקין לו בית דירה - סכנת השפעת הסביבה

"ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה" (מו, כח)

"להורות לפניו - כתרגומו, לפנות לו מקום ולהורות היצחק יתיישב בה. ומדרש אגדה: להורות לפניו - לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה". (רש"י)

לפי הטעם להתקין לו בית תלמוד, אומר הגרי"צ סלנט זצ"ל בספר "באר יוסף", יובן הצורך לשלוח את יהודה לפניו. שכן ברור שלא היה במצרים בית מדרש או סתם מקום המיוחד ללימוד תורה, ולכן נשלח יהודה כדי להכשיר מקום כזה לפני בוא יעקב וצאצאיו למצרים. אבל לפי הדעה האומרת שמטרת השליחות היתה כדי לפנות לו מקום למגורים, "להתקין לו בית דירה" כלשון המדרש, יש לתמוה מאד: וכי יוסף, שהיה מושל בכל ארץ מצרים, לא הבין שעליו להכין דירה ליעקב ובניו?

ייתכן לומר שאמנם בוודאי יוסף דאג בעוד מועד להכין לאביו מקום מגורים מעולה, אלא שליעקב היתה בעניין זה דרישה מיוחדת. מכיון שארץ מצרים היתה טמאה, ומלאה עבודה זרה וגילולים שונים, כמבואר בזוהר הקדוש, לא רצה יעקב לדור במקום שנמצאים בו גילולים בכל פינה. הוא ידע שמגע יום-יומי עם האלילים ועובדיהם ועם החרטומים והקוסמים למיניהם, עלול להזיק להם. במיוחד חשש לגורל הילדים הרכים, אשר המראה הזה עלול להשפיע עליהם להוקיר ולכבד את התועבות ואת עושיהן, ולהימשך אחר דעותיהם. ומצאנו שהתורה הזהירה (דברים כט): "כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים וגו', ותראו את שיקוציהם ואת גילוליהם וגו' יש בכם שורשי וגו', ועיין שם ברש"י וברמב"ן.

לכן שלח יעקב את יהודה לפניו, כדי לתור אחר איזור שיהיה מרוחק מריכוזים של המון העם המצרי, כדי שלא יחשפו לזוהמה הרוחנית שמילאה את מצרים. לפי זה מדוקדק מאד לשון התרגום על המלה "להורות" "לפנאה", לשון הדומה למה שאמר לבן: "ואנכי פניתי הבית". כשם ששם אמרו במדרש שכוונתו היתה לפניו הבית מעבודה זרה, הוא הדין כאן "לפנאה" משמעותו פינוי האלילים ושאר תועבות מצרים.

זהו שאמר המדרש כאן "להתקין לו בית דירה", דהיינו מקום שיהיה מוכשר ומתוקן לבית דירה כשר והגון, כיאה לבני ישראל הקדושים והטהורים.

אפשר להוסיף ולומר ששליחות יהודה להתקין לו בית, כללה גם סיכול אפשרות של מגורים, אפילו זמניים, בביתו של יוסף. כי יעקב הבין שבמסגרת תפקידו כמושל במצרים, פוקדים את בית יוסף בתדירות כל גדולי הארץ ושריה. עובדה זו בוודאי מאלצת את יוסף להתנהג במידה מסויימת לפי גינוני מצרים ונימוסיה. כגון סידור הבית וסיוגונו, בוודאי היו מושפעים מהאווירה של הרחוב המצרי ובית המלכות.

גם כאן חשש יעקב פן ידבק בנשים ובילדים, שמין כל שהוא ממנהגי מצרים. דבר זה יכול להתבטא בלבוש, בשפה ובצורת החיים באופן כללי. לכן רצה יעקב למנוע את הצורך מלהתגורר במקום כזה, אפילו באופן זמני. לצורך זה נשלח יהודה, כדי שלא יתרגלו כלל וכלל לחוקי מצרים ונימוסיה, ויישארו זכים וטהורים כאשר מנהג אבותיהם בידיהם.

אף עליו ללמוד מכך עד כמה יש לנקוט באמצעי זהירות, לבל נושפע אנו וצאצאנו מהרוחות הרעות הנושבות ברחובותינו. הדבר נוגע הן באשר לבחירת מקום מגורים, וכן בנוגע ליציאה לרחוב ולשהייה עם ילדינו במקומות ציבוריים. הכל טעון בדיקה והשגחה, כפי שלמדנו כאן מחרדתו של יעקב אבינו.

מעשה שהיה, הממחיז עד כמה גדולה השפעת הסביבה, סיפר הסבא מנובהרדוק זצ"ל בספרו "מדרגת האדם":

אדם אחד הזומן אל זייפני שטרות כסף שהציעו לו הצעה שקשה לסרב לה. הם פתחו לפניו מזוודה שהיתה מלאה שטרות כסף. יש כאן שטרות כסף מזוייפים בסך של מאה אלף דולר, אמרו הזייפנים. והוסיפו ואמרו שהזיוף הוא ברמה כה גבוהה עד שאפילו אנשים העובדים במערכת הבנקים, אינם מבחינים בזיוף. אנו מוכנים למכור לך את תכולת המזוודה תמורת שלושים אלף דולר בלבד. וכדי להוכיח את "אמינותם" הם הציעו לו לקחת כמה מן השטרות, ולהפקידם בכל בנק שירצה. תראה, סיימו האנשים ואמרו, שהם לא יבחינו כלל בזיוף.

קשה היה לאיש לעמוד בפני הפיתוי הקורץ, להרויח סכום כה גדול של כסף ללא מאמץ, אך על אפשרות הבדיקה הוא לא ויתר. הוא שלף כמה שטרות מתוך כמה חבילות, וערך את הנסיון שהציעו לו ובאמת נוכח לדעת שאף אחד לא פיקפק ב"כשרות" השטרות. העיסקה בוצעה, והאיש יצא לדרכו מרוצה מהרווח הגדול שנפל בידו, כאשר הרכוש הגדול שמור היטב במזוודה שנמכרה לו עם השטרות.

הוא לא הרחיק ללכת, ובקרבן הרחוב עצרוהו שוטרים אשר דרשו ממנו לפתוח את המזוודה. בראותם את שטרי הכסף הרבים שהיו במזוודה, הם האשימוהו כי השטרות מזוייפים והחרימו מיד את כל הכסף, וביקשו לעצור אותו. בראותו שהוא נקלע לצרה גדולה, החליט להשאיר המזוודה עם הכסף ביד השוטרים, ולכל הפחות להינצל ממצער וממשפט שיבוא בעקבותיו. לכן נשא את רגליו ונמלט מהמקום כל עוד נפשו בו.

חיש מהר התברר לאיש שהוא נפל קרבן לתרמית כפולה ומכופלת. השטרות שבמזוודה היו שטרות אמיתיים, ולכן הם לא עוררו את חשדם של אנשי הבנק. אלא שהשוטרים היו שוטרים "מזוייפים". הם היו חלק מרשת הנוכלים. ומראש תכננו שאחרי שהאיש ישלשל לידי ה"מוכרים" את הסך של שלושים אלף דולר ויצא לדרכו, יחרימו ה"שוטרים" את הכסף. כך נשאר הקונה נקי מנכסיו, והרמאים הרויחו במרמה מתועבת סך של שלושים אלף דולר. עד כאן הסיפור.

בעצם, יש להתפלא מאד על האיש אשר נפל קרבן לרמאות הגדולה, מדוע לא הכחיש נמרצות את טענת השוטרים שהכסף מזוייף? הרי אחרי ששוכנע באמצעות הבדיקה בבנק שהזיוף מעולה ביותר, היה עליו לעמוד בתוקף ולומר שהשטרות אינם מזוייפים! אלא, יש ללמוד כאן פרק מאלף ביותר בכוחות הנפש: אחרי ששמע מפי הזייפנים כמה וכמה פעמים שהכסף הינו מזוייף, לא יכול להרהיב עוז בנפשו ולהכריז בגאון: הכסף אינו מזוייף!

יש ללמוד מכאן עד כמה נתון האדם להשפעת הסביבה. אפילו כאשר יש בידו אמצעים בדוקים כדי להזים את חרושת השמועות, הדעות וההשקפות השליליות המציפות את הסביבה שבה הוא נמצא, הדברים מחלחלים פנימה. בסופו של דבר

האדם מושפע ממראה עיניו וממשמע אוזניו, ופירורים דקים ואף גסים חודרים לתודעתו ותופסים משכן קבע ברעיוניו. מכאן נלמד עד כמה יש להתרחק מסביבה רעה, ומקריאת דברים מפוקפקים ומהאזנה לדברים שאינם לרוח התורה.

הרב חיים בן המו שליט"א

אחת הפרשיות הנסתרות בתורה שאינה נתפסת בשכלנו הדל, היא פרשת היחסים שבין השבטים, דבר אחד ברור שאין חלילה ליחס לשבטים הקדושים את ההבנה השטחית המתאימה לילדים בגן, שמדובר בקנאה ושנאה ומדות רעות הנחשבות לשיא השפלות מבחינה אנושית.

במבט עמוק יותר נראה בע"ה את המידות האצילות והעל אנושיות של יוסף, וכן איך שהוא מוביל את אחיו להרהורי תשובה, ולתיקון מעשיהם.

אחי יוסף עמדו בפני סדרת מאורעות לא מובנות כלל מבחינה הגיונית, מהרגע הראשון שהגיעו למצרים בתמימות לקנות אוכל בשל הרעב שפקד את העולם, והם מוצאים את עצמם ניצבים לפני המשנה למלך תחת חקירה בחשד לריגול, לכאורה ללא כל סיבה מצדקה זאת, המושל מדבר איתם קשות ומחליט שבאו לרגל את מצרים, האחים מנסים לשכנע שזו עליה שווה אך ללא הצלחה, לאחר דין ודברים הוצעה פשרה ששמעון ייאסר כבן ערובה, עד לבואו של האח הקטן, ובכך ייאמנו דבריהם שאינם מרגלים.

כאשר נתבונן בהתנכרות של יוסף אל אחיו, נראה שלא הייתה כל כוונה חלילה מצד יוסף לנקום באחיו, שאם כן, יכול היה יוסף לעשות זאת מיד כשנפלו לידיו כפרי בשל כבר בבואם למצרים בפעם הראשונה, זאת ועוד לאורך כל הדרך אנו רואים כמה מחשבה השקיע יוסף בכל צעד כדי להמתיק את דינם, ובאזיה אצילות וטוהר המידות התנהג עימם, כדי לכוונן אותם לתקן את חטא המכירה, התוצאות המוצלחות בדברות בעד עצמם.

זה התחיל בכך שהוא בתחילה חשד בהם שהם מרגלים, וזאת כדי לעורר אותם לחשוב על מה שהם חשדו אותו כמרגל המספר לאביו לשון הרע עליהם. כמו כן כאשר מכרו אותו והוא התחנן בפניהם שירחמו עליו ולא שמעו את בקשותיו, וכעת הם מתחננים ואומרים (מב-י) "לא אדוני, ועבדיך באו לשוב" (יא) "לא היו עבדיך מרגלים" (יב) "ויאמר אליהם לא, כי ערוות הארץ באתם לראות" הוא גם בכיוון לא מתייחס לתחננים שלהם. בהמשך אומר להם יוסף (טז) "בזאת תבחנו חי פרעה אם תצאו מזה, כי אם בבוא אחיכם הקטון הנה" גם כאן כוונת יוסף לעורר אותם לפשפש במעשיהם, וישאלו למה סיבה ההשגחה העליונה לנתק את בנימין מאביו, אולי כפי שהם עשו שניתקו את יוסף מאביהם, ואכן יוסף מצליח במשימה והוא שומע אותם אומרים (כא) "ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו, על אחינו אשר צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו, על כן באה לנו הצרה הזאת" יוסף שומע שהם מתחילים לחבר את מה שעובר עליהם למכירתו, אומנם עדיין הם לא חוזרים בהם מעל עצם המכירה, אלא הם מביעים חרטה על שנהגו באכזריות שלא שמעו את תחנוניו של יוסף, ולכן המושל לא שומע אל תחנוניהם, ואילו ראובן אומר להם (כב) "הלא אמרתי לכם אל תחטאו בילה, ולא שמעתם, וגם דמו הנה נדרש", ויוסף כששומע אותם איך שהם עושים חשבון הנפש ומתחילים לחבר את מה שעובר עליהם למה שעשו לו הוא לא מחזיק מעמד אלא מיד (כד) "ויסוב מעליהם ויבך" ומפרש"י לפי ששמעו שהיו מתחרטין.

נמצא שכל ההתנהגות של יוסף אל אחיו הייתה התנהגות מכוונת, לתיקון חטא המכירה ולהובילם לתשובת המשקל, ולכן הוא בוחר מתוך האחים כעירבון דווקא את שמעון, כי הוא זה שאמר (לז-יט) "הנה בעל החלומות הלזה בא" והוא זה שנתן את העצה להשליכו אל הבור, והסיבה כדי לתת חיזוק נוסף שכל האירועים שהם עוברים קשורים ומחברים למכירתו, ולא כדי לנקום בו על מעשיו, והראייה שכתוב "ויאסור אותו לעיניהם" שהוא אסר אותו לעיניהם בלבד, אבל לאחר שהם יצאו מהעיר הוא הוציא אותו והאכיל והשקה אותו.

ברוח דברים אלו נוכל להבין מדוע היה צריך יוסף, לאחר שהביאו את בנימין לתת להם מתנות, שנא' (מה-כב) "לכולם נתן לאיש חליפות שמלות, ולבנימין נתן שלוש מאות כסף, וחמש חליפות שמלות" והגמ' מגילה (טז). שואלת אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו, שהרי שנאת האחים ליוסף התחילה בכך שהם קינאו ביוסף, על היחס המיוחד לו הוא זוכה מאביהם, ומדוע יוסף מפלא בין האחים, ונותן לבנימין פי חמש? עונה הגמ' אמר רבי בנימין בר יפת, רמז רמז לו, שעתיד לצאת ממנו בן שיצא מלפני המלך בחמישה לבושי מלכות, ומקשה הגר"א, לכאורה השאלה במקומה עומדת, איך הטיל יוסף קנאה בן האחים? אלא כאמור רצה יוסף לתקן את אחיו ע"י שיעמיד אותם בניסיון דומה לחטאם, כי רק כך תהיה תשובתם מושלמת, ומתוך שהכיר באחיו שהם עובדי ה' באמת, ידע שהם יקחו את כל הקשיים לעריכת חשבון הנפש ויכירו בחטאם ויתקנו את מעשיהם.

וגם יוסף עצמו תוך כדי תקן את מעשיו, שאם בעבר הוא הוציא את דיבתם רעה אל אביהם, כעת כדי לא לבזות את אחיו הוא מוכן להכניס את עצמו לסכנה, ולכן הוא מבקש הוציאו כל איש מעלי לפני שהתודע לאחיו כדי שלא יתביישו לפני המצרים.

כמו כן כל סיפור הגביע, היה מבחן לאחיו אם הם תקנו את היחסים בניהם ועד היכן הם מוכנים למסור נפש כדי להגן על בנימין, ולכן אמרו חז"ל במדרש שמעולם לא נפגש יוסף בארבע עיניים עם אביו, הוא דאג תמיד שאחד מהאחים יהיה נוכח, וזאת על מנת שלא יחשבו שהוא גילה לאביו איך הגיע למצרים.

עד כמה יוסף לא רק שלא נקם באחיו, אלא עשה פעולות רבות המראות בעליל עד כמה כל כוונתו בכל התנכרותו לאחיו היו לשם שמים, כגון שהוא מכוון את אחיו שהחלישים שבהם יבואו לפרעה, כדי שלא יקח מהם להיות על הצבא, ושיאמרו שהם רועה צאן שהוא תועבה למצרים, יוסף דואג לכך שיקבלו את ארץ גושן לחיות בה, כדי לבודד אותם מתרבות מצרים, כ"כ יוסף מערבב את כל תושבי מצרים כמו שכתוב (מו-כא) "ואת העם העביר אותו לערים, מקצה גבול מצרים ועד קצהו" ומפרש רש"י, להודיעך שבחו של יוסף, שנתכוון להסיר חרפה מעל אחיו שלא יהיו קורין אותם גולים, כן עשה לכל הערים אשר במלכות מצרים מקצה גבולה ועד קצה גבולה.

כאשר יוסף רואה ושומע את אחיו איך הם מצטערים ומתחרטים על המכירה, ושהם הפנימו את הלקח מהמכירה, והשתכנע שמקרא כזה לא יחזור, והם מוכנים למסור נפש כדי להציל את בנימין, יוסף לא יכל להתאפק יותר ואז הוא אומר להם "אני יוסף אחיכם".